

Prieš prasidedant „mūsų erai“ įvairiose Romos imperijos dalyse virte užvirė religinis gyvenimas. Priežasčių buvo ne viena, o pagrindinės iš jų, matyt, tos, kad Romos imperijoje tarpusavyje maišėsi kuo įvairiausios kultūros, sporadiškai sužadindamos netikėčiausias sintezes, ir, kita vertus, kad politinė prispauda bei vergija vertė kūrybiškos sielos žmones ieškoti išeities viduje, dvasiniame pasaulyje, religiniame gyvenime. Ilgiausiai išlikusi šioje terpėje gimusi religinė sintezė yra, pavyzdžiui, krikščionybė. Tačiau, be tokių akivaizdžių pavyzdžių, būta ir kur kas mažiau aiškių „religijų“, ar religinių judėjimų. Vienas iš jų yra vadinamasis gnosticizmas. Taip jis pavadintas pagal senosios graikų kalbos žodį *gnōsis* „žinojimas“; todėl, kad pagrindiniu išsigelbėjimo iš šio pasaulio priespaudos laidu laikė tam tikrą dvasinį žinojimą. Trumpai drūtai, gnosticizmo esmė tokia: šis pasaulis nėra tikrieji žmogaus namai, jis buvo sukurtas piktosios dvasios kaip sąstai, kaip kalėjimas, kuriame ji įkalino žmonių sielas – dieviškos ugnies kibirkštis, ar Dievo

(Šviesos) daleles. Pagrindinė šitos nelaisvės grandinė – užsimiršimas, nežinojimas, paskandinęs sielą tarsi į sapną, kurį ji laiko tikrove. Savo ruožtu, prisiminti, sužinoti, atpažinti, kad iš tikrųjų esi paties Dievo dalelė, reiškia išsilaisvinti, išsigelbėti. Aukščiausiasis Dievas nepalieka žmogaus (savo paties dalelės) nelaimėje ir mėgina vienaip ar kitaip priminti pasaulyje užsisapnavusiam žmogui jo tikrąją dievišką prigimtį. Visokios pasaulio sukūrimo, žmogaus įkalinimo jame ir jo gelbėjimo peripetijos kaip tik ir sudaro gnosticizmo mitologiją, kuri tačiau remiasi įvairiomis senosiomis Rytų bei Vakarų mitologijomis, savaip jas perinterpretuodama. Pagrindinis požymis, dėl kurio to meto (griežtąja prasme) religinį mokymą ar religinį mokymą apskritai (plačiaja prasme) galima priskirti gnosticizmui, yra griežtai neigiamas „šio pasaulio“ vertinimas, būtinybė iš jo išsigelbėti ir dvasinis žinojimas kaip būdas tai pasiekti. Visu kuo kitu gnosticizmas neretai nedaug kuo skiriasi nuo tradicinių kosmologijų bei mitologijų, pasitelkia jų įvaizdžius, savo tikslams „įdarbina“ jų mitines būtybes. Dėl to jis įdomus dar ir tuo, kad atskleidžia netikėtas tradicinės mitologijos interpretavimo galimybes. O toliau skaitytojui siūlomas tekstas, vienas labiausiai įkvėptų dvasinių kūrinių, savaime negali nepaliesti bent kiek jautresnės širdies.

Gnostinė „Giesmė apie perlą“

Hans JONAS

Vadinamoji Giesmė apie perlą priklauso apaštalo Tomo apokrifams – gnostiniam veikalui, mus pasiekusiam ortodoksų šiek tiek perdirbtu pavidalu, nors nedaug: bent jau „Giesmės“ tekstas išliko jų visai nepaliestas. Pavadinimą „Giesmė apie perlą“ tekstui suteikė šiuolaikiniai vertėjai; pačiuose Apokrifuose jis pateiktas su antrašte „Apaštalo Judo Tomo daina Indijos šalyje“. ¹ Turint omeny didaktinę teksto paskirtį bei pasakojimo formą, apibūdinimas „giesmė“, regis, nėra visai tikslus. Tas pat ir su kitais Apokrifų tekstais, pasiekusiais mus sirų bei graikų kalbomis, iš kurių siriškieji yra originalai (arba bent jau tiesioginiai, neabejotinai parašytų sirų kalba originalų nuorašai). Mūsų šiame vertime, paremtame iš esmės siriškuoju tekstu, mes neatsižvelgsime į metrinės teksto padalas ir pateiksime jį kaip prozinį pasakojimą.

TEKSTAS

Kai dar buvau mažas ir tebegyvenau savo Tėvo namų karalystėje, džiaugdamasis mane auginusiujų prabanga bei spindesiu, vieną dieną tėvai išsiuntė mane iš mūsų tėvynės Rytuose į kelionę, aprūpinę viskuo, ko reikia. ² Iš mūsų lobyno turtų jie įdavė man nešulį: didžiulį, tačiau lengvą, taip kad galėjau neštis jį vienas pats... ³ Jie nuvilko mano šlovės apdarą, kurį iš meilės man buvo pasiuvę, ir mano purpurinį apsiaustą, išaustą taip, kad kuo daugiau priglustų prie kūno, ir sudarė su manim sandorį, kurį įrašė mano širdyje, kad nepamirščiau: „Nusileidęs į Egiptą ir parnešęs Perlą, gulintį marių vidury ir saugomą susirangiusio aplink šnopusuojančio slibino, vėl apsiliksi tu savo šlovės apdarą ir savo purpurinį apsiaustą, ir kartu su savo broliu, antruoju po mūsų, paveldėsi mūsų karalystę“.

Aš palikau Rytus ir leidausi žemyn, lydimas dviejų karališkųjų pasiuntinių, nes kelias buvo pavojingas ir sunkus, o aš – per jaunas tokiam žygiui. Kirtau Maišano sienas, kur renkasi visi Rytų pirkliai,

pasiekiau Babilono šalį ir įžengiau pro Sarbūgo vartus. Aš nusileidau į Egiptą, ir mano palydovai mane paliko. Aš nuėjau tiesiai pas slibiną ir apsistojuo jo užkeigos namuose, tikėdamasis, kol jis miega ir snaudžia, pagrobtį iš jo Perlą. Kadangi buvau vienas ir užsidaręs, savo kaimynams užkeigoje buvau svetimas. Nors vieną pamačiau ten savo rūšies: dorą dailiai nuaugusį jaunuolį, karalaitį [pažodžiui „pateptųjų sūnų“]. Jis priėjo ir pritapo prie manęs, ir aš patikėjau jam savo misiją. Aš perspėjau jį [jis perspėjo mane? – dviprasmybė tekste] dėl egiptiečių ir dėl sąlyčio su nešvariaisiais. Vis dėlto aš apsirengiau jų rūbais, kad jie neįtartų manęs atvykus iš svetur pagrobtį Perlo ir neprikeltų slibino. Tačiau kažkaip jie pastebėjo, kad nesu vienas iš jų, ir jie man ėmė įsiteikinti, ir klastingai įmaišė man savo [gėrimo], ir įsiūlė man paragauti mėsos – ir aš pamiršau, kad esu karalaitis, ir ėmiau tarnauti jų valdovui. Ir visai pamiršau Perlą, dėl kurio mano tėvai mane čia atsiuntė. Per šitą sunkų maistą aš nugrimzdau į gilų miegą.

Mano tėvus pasiekė žinia apie tai, kas man nutiko, ir jie didžiai dėl manęs apmaudavo. Iš visos mūsų karalystės jie sušaukė visus, kad susirinktų prie mūsų vartų. Visi partų karaliai bei didikai, visi Rytų kilmingieji drauge nutarė nepalikt manes Egipte. Ir jie parašė laišką man, ir kiekvienas iš didžiųjų pasirašė jį savo vardu.

„Tavo tėvas Karalių Karalius, tavo motina Rytų Karalienė, tavo brolis, antrasis po mūsų, – sveikiname tave, mūsų sūnau Egipte. Nubusk ir kelkis iš miego! Perskaityk žodžius, kuriuos tau rašome! Prisimink, kad esi karalaitis – apsidairyk, kam tarnauji nelaisvėje! Prisimink Perlą, dėl kurio išvykai į Egiptą! Prisimink savo šlovės apdarą, savo prabangų apsiaustą, kurie laukia tavo apsivelkami, kad jais pasipuoštum! Sugrįžk, kad tavo vardas būtų įrašytas į didvyrių knygą ir kad paveldėtum drauge su savo broliu, atstovaujančiu mums, mūsų karalystę“.

Kaip šauklys buvo šis laiškas, Karaliaus dešine užantspauduotas nuo piktų Babilono išperų bei maištingų Sarbūgo demonų. Jis pakilo ereliu, sparnuočių karaliu, ir skrido, kol prie manęs užsižiebė ir pavirto balsu. Nuo jo balso aš nubudau ir pakilau iš miego, pastvėriau jį, pabučiavau, nulaužiau antspaudą ir puoliau skaityti. Visai kaip kad mano širdy įrašytieji buvo šio laiško žodžiai! Ir aš prisiminiau, kad esu karalaitis ir kad mano laisva gimusi siela pasiilgo saviškių. Ir prisiminiau Perlą, kurio buvau pasiūstas į Egiptą, ir nusprendžiau tą baisų šnopuojantį slibiną užkalbėti. Aš užkeikiau jį miegui savo Tėvo vardu, vardu to, kuris antras po mūsų, ir savo motinos, Rytų karalienės, vardu. Čiupau Perlą ir pasileidau namo, pas Tėvą. Nusimečiau jų nešvarius dėmėtus rūbus pakeliui ir palikau jų šalyje, ir tik žiūrėjau kelio, kad kuo greičiau parvykčiau į mūsų tėvynės šviesą, į Rytus.

Ir savo laišką, mane pažadinusį, pamačiau priešais save: kaip kad savo balsu jis mane pažadino, taip dabar savo šviesa jis mane vedė ir savo balsu vėlgi mane drąsino, malšindamas mano baimę, ir savo meile ragino mane. Ir aš žengiau pirmyn...⁴ Mano šlovės apdarą ir mano apsiaustą, kuriuos andai nusivilkau, mano tėvai... pasiuntė man priešais, išpuošę brangenybėmis. Jų spindesį buvau pamiršęs, palikęs, būdamas dar vaikas,

savo Tėvo namuose. Ir kai dabar štai juos išvydau, staiga jie pasirodė man kaip mano atvaizdas, kaip atspindys: juose išvydau pats save, o ant savęs išvydau juos, lyg manęs būtų du – bet kartu vienas ir tas pats...⁵ Ir per visą apdarą buvo matyti Karalių Karaliaus paveikslas... Taip pat mačiau per visą jį vilnijant lšminties (gr. *gnōsis*) bangas. Mačiau jį tarsi rengiantis prabilti, ir jo dainų aidai štai pasiekė mane pirmi jam artinant: „Aš tas, kurs iškilau iš jo darbų, to, kuriam tėvo namuose buvau auginamas, regėdamas, kaip mano stotas auga sulig jo darbais“. Ir štai vienu karališku mostu jis plūstelėjo visas į mane, tiesiai nuo rankų jį atnešusiųjų šastelėjo ant manęs, ir aš iš meilės puoliau priešais jo priimt. Aš ištiesiau į jį rankas ir priėmiau jį, ir pasipuošiau jo žėrinčiomis spalvomis. Ir į karališką apsiaustą visas tuoj supte įsisupau. Taip apsilvęs, pakilau prie sveikinimo, šlovavimo vartų. Tada nusilenkiau žemai, pagarbindamas savo Tėvo spindesį, pasiuntusio jį man, kurio pavedimus įvykdžiau, kaip kad ir jis išpildė, ką žadėjęs... Jis mane priėmė džiaugsmingai, ir štai aš vėl su juo, jo karalystėje, ir jo visi pavaldiniai jį šlovino vienu balsu, kad jis išpildė savo pažadą – kad aš sugrįšiu pas Karalių į jo dvarą ir, parnešęs savo Perlą, vėl būsiu su juo.

KOMENTARAS

Nepaprastas šios sakmės žavesys toks stiprus, kad jis pakeri skaitytoją dar prieš imantis aiškintis jos prasmę. Stebuklingoji Žinios paslaptis prabyla visa savo jėga, taip, kad jokios interpretacijos, regis, nė nebereikia. Turbūt niekur kitur pamatinė gnostinė patirtis nėra išreikšta taip jaudinančiai ir paprastai. Ir vis dėlto tai grynai simbolinė sakmė, ir kaip visuma, ir kiekviena atskira savo dalimi, todėl tiek bendra jos simbolika, tiek atskiri jos elementai yra reikalingi paaiškinimo. Pradėsime atskirais elementais.

Slibinas, marios, Egiptas

Net jei būsime visai tikri, kad Tėvo namai Rytuose – tai dangiškieji namai ir atidėsime Perlo reikšmės klausimą, vis tiek teks paaiškinti Egipto, slibino bei marių simbolius. Gyvatė kaip gnostinis pasaulio įvaizdis pasitaiko ir kitur, tačiau, priešingai ofitų⁶ sektoms, kur ji yra pneumatinis simbolis, čia mes turime žemę apjuosusį pirmapradžio chaoso slibiną, šio pasaulio blogio principo įsikūnijimą. *Pistis Sophia* (126 sk.) sako: „Iš-orinė tamsa – tai milžiniškas slibinas, įsikandęs pats savo uodegą“. Ir pačiuose Apokrifuose, be Giesmės, randame dar detalesnį šio įvaizdžio apibūdinimą vieno iš slibino sūnų žodžiais:

Aš – slibiniškos prigimties išpera, nuopuolio sūnus. Aš sūnus to, kuris... sėdi soste ir turi valdžią ant kūrinijos po dangumi... kuris juosia šią sferą... kuris anapus (aplink) Okeano, kurio uodega jo paties nasruose (§32).

Tokiai slibino sampratai gnostinėje literatūroje esama daugybės paralelių. Origenas savo veikale *Contra Celsum* (VI.25.35) aprašo vadinamąją ofitų diagramą, kurioje septyni Archontų žiedai apjuosti dar vieno didesnio žiedo, pavadinto Leviatanu, didžiuoju slibinu (ne tas pat, kas ofitų Gyvatė), taip pat *psychē* (čia – „pasaulio siela“). Mandėjų sistemoje šis Leviatanas vadinamas Ur ir yra Septynių tėvas. Šio vaizdinio mitinis archetipas yra babiloniečių Tiamat, chaoso pabaisa, užmušta Marduko kuriant pasaulį. Artimiausia gnostinė mūsų saktmės paralelė aptinkama žydų Kiriako bei Julitos apokrifuose, kur Kiriako maldoje pasakojama, irgi pirmuoju asmeniu, kaip herojus, savo Motinos pasiūstas į svetimą šalį, „Tamos miestą“, po ilgų klajonių bei kirtęs vandenų bedugnę užtinka slibiną, „žemės kirminų karalių, nasruose laikantį savo uodegą. Tai tasai anginas, kuris per aistras privertė išklysti iš kelio angelus, tasai anginas, kuris privertė išklysti iš kelio Adomą ir išvijo jį iš Rojaus...“.⁷ Čia irgi mistinis laiškas išgelbsti herojų nuo slibino ir paragina atlikti savo misiją.

Marios, arba Vandenys, – pastovus gnostinis simbolis, žymintis materialųjį tamos pasaulį, į kurį nugrimzdo Dievybė. Štai kaip naasėnai⁸ interpretuoja Ps 29.3 bei 10 apie Dievą „virš tvano“ ir jo balsą virš vandenų:⁹ Vandenys – tai margas mirtingųjų pasaulis, į kurį nugrimzdo Dievažmogis ir iš kurio gelmių jis šaukiasi aukščiausiojo Dievo, Pirmažmogio, savo nepuolusio provaizdžio (*Hippolytus* V.8.15). Galima prisiminti ir Simoną, padalijusį Vienąjį į tą, kuris „aukštybėse nepagimdytos Galios“, ir tą, kuris „stovi apačioje, srauniuose vandenyse, pagimdytas į atvaizdą“. Peratai Raudonąją jūrą, kurią tenka kirsti pakeliui į arba iš Egipto, interpretavo kaip „nuopuolio vandenį“ ir tapatino su Kronu, t. y. „Laiku“, bei „Tapsmu“ (*Hippolytus* V.16.5). Mandėjų „Kairiojoje ginzoje“ III skaitome: „Aš esu didysis Mana... gyvenęs jūroje... kol man buvo padaryti sparnai, ir aš pakėliau sparnus į šviesos buveinę“. Apokrifinėje Ketvirtojoje Ezros knygoje, kalbančioje apie apokalipsę, XIII sk. esama įspūdingo regėjimo apie žmogų, kuris išskrenda „iš jūros vidurio“. Šiuo atžvilgiu pažymėtina ir krikščioniška žuvies simbolika.

Egiptas kaip materialaus pasaulio simbolis tarp gnostikų (ir ne tik) labai populiarus. Biblinė istorija apie Izraelio nelaisvę ir išlaisvinimą pasirodė labai tinkama gnostikų pamėgtai dvasinei interpretacijai. Tačiau ši biblinė istorija – ne vienintelė asociacija, grindžianti alegorinę Egipto sampratą. Nuo senų senovės Egiptas buvo laikomas mirusiųjų kulto gimtine, taigi ir Mirties karalija. Ši ir kai kurios kitos egiptiečių religijos ypatybės, kaip kad dievai gyvūnų galvomis bei didelis burtų vaidmuo, kėlė žydams, vėliau ir persams pasibjaurėjimą ir paskatino juos „Egiptą“ laikyti demoniškojo prado valdomis. Gnostikai tokią sampratą išvertė savaip ir Egiptą ėmė laikyti „šio pasaulio“ – tai yra, materialaus pasau-

lio, neišmanymo bei iškreipto religingumo – simboliu: „Visi neišmanėliai [t. y. tie, kuriems stinga gnosio] yra ‘egiptiečiai’“, – teigia Hipolito (V.16.5) cituojamas peratų posakis.

Jau esame pastebėję, kad pasaulį žymintys simboliai gali reikšti ir kūną, ir atvirksčiai. Tai pasakytina ir apie tris aptartuosius: „marios“ bei „slibinas“ mandėjų raštuose kartais žymi kūną, o peratai, kuriems Egiptas šiaip jau reiškia „pasaulį“, irgi sako, jog „kūnas – tai mažasis Egiptas“ (*Hippolytus* V.16.5; panašiai naasėnai: V.7.41).

Purvini rūbai

Ta teksto vieta, kur atėjūnas apsirengia egiptiečių rūbais, priklauso paplitusiai „rūbų“ simbolikai. Tikslas išlikti egiptiečių nepastebėtam savo ruožtu susieja šią simboliką su daugybe variantų žinoma gnostine tema: išgelbėtojas ateina į pasaulį šio valdovų nepastebėtas, pasirodydamas tai tuo, tai anuo jiems įprastu pavidalu. Šį mokymą, apjungtą su keliavimu per sferas, aptinkame ir pas Simoną Magą. Viename mandėjų tekste skaitome: „Aš pasislėpiau nuo Septynių, prisiverčiau ir prisidėmiau kūniškąjį pavidalą“.¹⁰ Iš tikrųjų šioje temoje persipina dvi skirtingos idėjos: klasta, kuria buvo pergudrauti Archontai, ir būtinybė išgelbėtoji pasiaukoti ir „apsivilkti pasaulių skausmais“ tam, kad išsemtų pasaulio galias, taigi kaip paties išgelbėjimo mechanizmo dalis. O atidžiau pažvelgę į savo tekstą įsitikinsime, kad Karalaitis iš tikrųjų nė neturi kitos išeities, kaip tik apsi-rengti žemiškaisiais rūbais, nes saviškius jis juk nusi-metė ir paliko aukščiaui! Taip pat akivaizdu – ir, nepaisant paradoksalumo, tai irgi visos veiksmo logikos grandis, – kad panašumas su „egiptiečiais“, įgytas persirengus jų rūbais, tam tikru mastu susilpnina pasiuntinio gynybą ir priverčia jį kartu su jais valgyti bei gerti. Egiptiečiai, nors ir neatpažįsta tikrosios jo prigimties bei misijos (priešingu atveju jie neabejotinai prikeltų prieš jį slibiną), jaučia jį esant kitokį nei jie ir kaip tik išmano stengiasi paversti jį vienu iš jų. Ir jiems pavyksta kaip tik todėl, kad jis pasislėpė: būtent dėl įsikūnijimo. Taigi slėpimosi nuo pasaulio jėgų priemonės bemaž neišvengiamai tampa susvetimėjimo su savimi pačiu priežastimi ir kone sužlugdo pačią misiją. Tai dieviškųjų keblumų dalis: būtina išgelbėtojo sėkmės sąlyga tuo pat metu kelia ir didžiausią nesėkmės grėsmę.

Laiškas

Pasiuntinio negandos ir jo laikinas pasidavimas perteikti miego bei apsinuodijimo metaforomis. Tuo tarpu jį prižadines laiškas priklauso įvaizdžiams, susijusiems su „pašaukimu“. „Laiškas“ kaip toks yra ištisos XXIII odės iš apokrifinių „Saliamono odžių“ tema, iš kurios čia vieną posmą (5–9) pacituosime:

Išgelbėjimo planą jis sumanė tarsi laišką,
ir iš aukštybių nusileido jo valia,
Ir buvo pasiūsta tartum strėlė,
iš lanko paleista galingo.
Daugybė rankų siekė šito laiško,
pastverti geisdamos, paimti ir skaityt,
Bet jis vis sprūdo pro pirštus.
Jie išsigando jo ir antspaudo, ant jo uždėto,
Kurio nulaužti neturėjo galios.
Nes antspaudo galia buvo didesnė negu jų.

Galima paminėti, kad mandėjai, apversdami kryptį, būtent sielą, paliekančią kūną, prilygino „tvirtai užantspaudo tam laiškui, kurio paslapčių niekas nežino, pasiūstam iš šio pasaulio... skrieja siela savais keliais...“.¹¹ Tačiau kur kas įprastesnis yra laiško įvaizdis kalbant apie pašaukimą, kuris iš aukštai pasiekia čia, apačioje, snūduriuojančią sielą, ir tai mūsų pasakojime sukuria įdomų prasmės kontrapunktą. Pagal gnostinę simboliką, šauklys ir yra Pasiuntinys, o pašaukiama yra mieganti siela. Tačiau čia pašauktasis iš miego yra patsai Pasiuntinys, o laiškas tad antrina jo paties vaidmeniui, kaip kad ir jis pats antrina dieviškajai brangenybei, kurios ateina išgelbėti iš pasaulio. Jei dar pridursime Pasiuntinio antrininką su dangiškaisiais apdara, jo atspindį, su kuriuo jis susijungia atlikęs savo misiją, apčiuopsime tam tikrą šios eschatologinės simbolikos logiką, kurią reziuumuoja „išgelbėto išgelbėtojo“ įvaizdis.

Slibino nugalėjimas ir pasikėlimas

Tai, kaip pasiuntinys įveikia slibiną ir pagrobia brangenybę, mūsų tekste papasakota labai skurdžiai. Tiesiog pasakyta, kad slibinas buvęs užmigdytas, taigi jam padaryta tas pat, kas anksčiau Pasiuntiniui. O tai, kas čia trumpai drūtai pavadinta kerai, kituose šaltiniuose paaiškinama tuo, kad Šviesa Tamsai yra toks pat nuodas kaip ir Tamsa Šviesai. Antai manichėjų kosmogonijoje Pirmažmogis, matydamas savo neišvengiamą pralaimėjimą susidūrus su Tamsos jėgomis, „atidavė save ir penkis savo sūnus praryti penkiems Tamsos sūnams, kaip žmogus, kuris savo priešui į maistą įmaišo mirtinų nuodų ir duoda jam suvalgyti“ (pagal Teodorą bar Kona). Tokiu pasiaukojimu Tamsos įniršis iš tikrųjų tampa „apramintas“. Čia akivaizdus ryšys tarp gnostinio išgelbėtojo motyvo ir senojo gamtiško saulės mito: mitinis siužetas apie herojų, kuris leidžia save praryti pabaisai ir taip galų gale nugali ją iš vidaus, yra itin paplitęs visame pasaulyje. Jį, perkeltą iš gamtinės religijos į išgelbėjimo simboliką, matome ir krikščioniškame mite apie tai, kaip Kristus perskrodžia pragarą. Mitas iš tikrųjų yra dualistinis ir vargu ar krikščioniškos kilmės. „Saliamono odėse“ (Odė XLII.11–13) skaitome:

Pragaras pastebėjo mane ir tapo silpnas. Mirtis išspjovė mane ir daugybę kartu su manim. Tulžis ir nuodai aš buvau jiems. Aš nusileidau su juo į giliausią Pragarą gelmę: jo kojos ir galva tapo bejėgės...

Mandėjai mažiausiai nutolo nuo pirminio, dar visai ne dvasiško mito pavidalo. Pagrindiniame jų veikale apie išgelbėtojo nusileidimą į žemutinius pasaulius patysai dievas-išgelbėtojas Hibilas štai kaip atpasakoja savo nuotykius:

Didysis mėsos kalnas Krakūmas pasakė man: Eik iš čia, arba aš tave prarysiu. Kai jis man tai sakė, aš buvau nuo galvos ligi kojų apsikarstęs kalavijais, kardais, ietimis, durklais ir peiliais, ir tariau jam: Praryk mane. Tuomet... jis pusiau prarijo mane, o tada išspjovė... Jis spjovė nuodus iš savęs, nes jo viduriai, jo kepenys ir jo inkstai buvo sukapoti į gabalus.¹²

Mūsų Giesmės autoriaus tokios grubios detalės aiškiai nedomina.

O pakilimas prasideda nusimetus purvinius rūbus ir yra vedamas bei raginamas vien laiško, kuris tuo pat metu yra ir šviesa, ir balsas. Jis tad savo funkcijomis prilygsta Tiesai iš paralelinės „Saliamono odžių“ vietos (Odė XXXVIII. 1–3):

Aš pakilau į šviesą vedamas Tiesos,
tarsi jos vadelėjamuose ratuose,
Ji pernešė mane per prarajas ir bedugnes,
iš pravarų iškėlė ir tarpeklių,
Ji tapo mano išsigelbėjimo uostu
ir amžino gyvenimo glėbiu.

Mūsų sakmėje laiškas liaujasi vedęs, regis, pačią lemiamą pakilimo akimirką – pasitinkant sugrįžtantį sūnų su jo apdara. Bet šis žavus simbolis vertas atskiro aptarimo.

Dangiškieji apdarai. Atvaizdas

Mandėjų liturgijoje, skirtoje mirusiesiems, aptinkame tokią standartinę formulę: „Aš einu pasitikti savo atvaizdo, ir mano atvaizdas ateina pasitikti manęs: jis apkabina ir priglaudžia mane tarsi grįžusį iš nelaisvės“.¹³ Šis įvaizdis perimtas iš „Avestos“ (*Hādōkht Nask* 2.9 ir toliau) mokymo apie tai, kad po tikinčiojo mirties jo sielai pasirodo „jo paties religinė sąžinė skaisčios mergelės pavidalu“ ir į klausimą, kas ji tokia, atsako:

O jaunuoli, kurio mintys taurios, žodžiai taurūs, darbai taurūs ir sąžinė tauri, – ne kas kita, kaip tik tavo paties sąžinė... Dabar aš prieš tave tokia, kaip... kilniai, tauriai, šviesiai... tu mane mylėjai.

Šią doktriną perėmė ir manichėjai: plg. „Turfano fragmentus“ 100, kur sakoma, kad sielai po mirties įteikiami atitinkami apdarai, karūna (bei kitos regalijos) ir ją pasitinka pati „teisioji siela kaip mergelė“. Koptų manichėjų dievų genealogijoje tarp dievų apraiškų irgi randame „šviesos stovylą, ateinančią pasitikti mirusiojo“, dar vadinamą „angelu šviesos apdarais“. Mūsų tekste šį vaidmenį atlieka patys apdarai. Jie simbolizuoja žmogaus dangiškąjį ar amžinąjį Patį,¹⁴ pirmą pradžią Idėją, tarsi antrininką ar *alter ego*, atstovaujantį žmogui aukštesniajame pasaulyje, kai jis pats triūsia čia, apačioje. Kaip kad pasakyta viename mandėjų tekste, „jo atvaizdas saugus savo vietoje“.¹⁵ Jis auga pagal žmogaus darbus ir tobulėja nuo žmogaus triūso.¹⁶ Jo tobulumas rodo žmogų išpildžius savo paskirtį ir todėl esant paleistą iš tremties žemėje. Taigi susitikimas su šia atskilusia savo dalimi, atpažinimas ją esant savo paties atvaizdu ir susijungimas su ja vėl į nedalomą vienį reiškia tikrąjį Išsigelbėjimą. Pritaikytas Pasiuntiniui arba Išgelbėtojui, kaip kad mūsų tekste bei kitur, šis įvaizdis veda prie įdomios teologinės sampratos apie Išgelbėtojo brolių dvynį, arba jo amžinąjį pirmavaizdį, jo žemiškos misijos metu pasilikusį aukštynbėse. Tokio pobūdžio išvedžiojimų apstu ir gnostikų samprotavimuose apie dievus apskritai, kai tik šiems tenka palikti dieviškąjį lygmenį ir įsitraukti į apatinio pasaulio įvykius. Interpretuojant mūsų tekstą, tokie samprotavimai spiria manyti, jog Antrasis („antrasis po mūsų“), ne kartą minimas kaip pasilikęs su tėvais, su kuriuo kartu Karaliaus Sūnus paveldėsiąs savo Tėvo namus, – tai dar vienas tokio pobūdžio sudvejinimas, iš esmės prilygstantis apdarams: ir iš tikrųjų jis nė kartą nebepaminimas kaip tik tada, kai šiaip jau labiausiai turėtume to tikėtis, būtent keleiviui šlovingai pargrįžus namo. Pastarajam vėl susijungus su savo apdarais, į vienį, matyt, tapo įtrauktas ir brolio įvaizdis.

Transcendentinis Pats

Išgelbėtojo antrininkas, kaip matėme, tėra atskira teologinė apraiška idėjos, kuri liečia žmogaus apskritai sampratą ir paprastai išreiškiama sąvoka *Pats*. Šioje sąvokoje galima įžvelgti bene giliausią persų religijos įnašą tiek į gnosticizmą, tiek į religijų istoriją apskritai. Orientalistas Bartholomae išvardija štai tokias „Avestos“ žodžio *daēnā* reikšmes: „1. religija; 2. vidinė esmė, dvasinis aš, individualybė; 3. dažnai sunkiai išverčiama“.¹⁷

Manichėjų fragmentuose iš Turfano vartojamas dar kitas persiškas žodis, *grev*, kurį galima būtų versti „pats“ arba „aš“. Jis žymi metafizinį asmenį, tikrąjį transcendentinį Išgelbėjimo subjektą, nesutampantį su empirine siela. Kinų manichėjų traktate, išverstame Pellio, tai apibūdinama kaip „švytinti prigimtis“, „mūsų pirmą pradžią švytinti prigimtis“ arba „vidinė prigimtis“, primenantį šv. Pauliaus „vidinį žmogų“. Manichėjų himnuose tai va-

dinama „gyvuoju Pačiu“ arba „švytinčiuoju Pačiu“. Mandėjų „Mana“ išreiškia tą pačią idėją ir aiškiai pabrėžia tapatybę tarp šio vidinio prado ir aukščiausiojo Dievo. Nes „Mana“ – tai kartu ir antgamtinės Šviesos Galybės, pirmą pradžią Dievybės vardas, ir transcendentinio, antpasauliško asmenybės vidinio branduolio pavadinimas.¹⁸ Ši tapatybė turima omeny ir tuomet, kai naasėnai sąvokas „Žmogus“ arba „Adomas“ taiko tiek aukščiausiajam Dievui, tiek jo nugrimzdusiajam antrininkui.

Naujajame Testamente, ypač šv. Pauliaus darbuose, šis transcendentinis pradas žmogaus sieloje vadinamas „dvasia“ (*pneuma*), „dvasia mumyse“, „vidiniu žmogumi“, eschatologine prasme – taip pat „naujuoju žmogumi“. Pabrėžtina, kad Paulius, rašydamas graikiškai ir kartais sekdamas graikiškos terminijos tradicijomis, niekuomet šia prasme nepavartoja žodžio *psychē*, pradėdamas orfikais ir Platonu, žymėjusio dieviškąjį pradą mumyse. Priešingai, kaip ir po jo graikiškai rašę gnostikai, jis priešino „sielą“ ir „dvasią“, savo ruožtu „psichinį žmogų“¹⁹ ir „pneumatinį žmogų“. Suprantama, graikų *psychē*, kad ir kokio tauri, netiko naujai, bet kokias gamtines ar kosmines sąsajas, būdingas graikiškajai sąvokai, pranoktančio prado sampratai perteikti. Terminas *pneuma* graikų gnosticizme šiaip jau ir buvo vartojamas dvasiniam „Pačiui“ pavadinti, kuriam graikai, priešingai kai kurioms rytų kalboms, neturėjo tikslaus savo žodžio. Šia prasme jis pavartotas ir vadinamojoje Mitros liturgijoje, dargi su epitetais „šventoji“ bei „nemirtingoji“, priešingai *psychē* kaip „žmogaus psichinei jėgai“. Alchemikas Zosimas kalba apie „mūsų švytinčią *pneumą*“, „vidinį pneumatinį žmogų“ ir t.t. Kai kurių krikščionių gnostikų jis taip pat vadinamas „kibirkštimi“ bei „šviesos sėkla“.

Būtent tarp šių dviejų – slapto prado žemiškajame žmoguje ir jo dangiškojo pirmavaizdžio – įvyksta atpažinimas ir susijungimas. Taigi apdaro, kaip neregimo (nes laikinai apniaukto) Paties, funkcija yra viena iš itin paplitusių, o gnostikams – esminės doktrinos simbolinių apraiškų. Nebus perdėta pasakyti, jog šio transcendentinio vidinio prado žmoguje atradimas ir didžiausias susirūpinimas jo likimu yra pati gnostinės religijos šerdis.

Perlas

Čia mes prieiname paskutinį mūsų klausimą: ką reiškia Perlas? Atsakymas į šį klausimą lemia ir visos sakmės prasmę. Kaip mitografinė detalė, klausimas yra paprastas. Gnostinės simbolikos žodyne „perlas“ – tai viena iš pastovių „sielos“ antgamtinė prasme metaforų. Taigi jį galima būtų nesunkiai aprašyti panašiu būdu, kaip kad kitas metaforas iki šiol. Ir vis dėlto tai šis tas daugiau nei tik viena iš metaforų – savotiškas slaptas vardas, pabrėžiantis vieną ypatingą šio transcendentinio prado aspektą, arba metafizinę ypatybę. Kai bene visos kitos išraiškos tinka tiek nepaliesiai dievybei, tiek jos

nugrimzdusiai daliai, „perlas“ mena būtent pastarąją su visa ją ištikusia lemtimi. „Perlas“ yra įdėm „pamestas perlas“, kurį reikia susigrąžinti. Tarp pirminių asociacijų, sužadusių šį įvaizdį, matyt, buvo ir tai, kad perlai slypi giliai vandeny gyvų padarų kriauklėse. Naasėnai, savaip interpretuodami Mt 7.6,²⁰ „suvokimus, mintis bei žmones“ (t.y. „gyvus“ elementus fiziniame kosmose) vadino „perlais, kuriuos Nesukurtasis Vienas nusviedė į kūrinių [t.y. į kūną]“ (*Hippolytus* V.8.32). Kai siela pavadinama „perlu“ (kaip kad Turfano tekste), tai visuomet primenama jos tikroji kilmė ir pabrėžiamas jos brangumas pasilikusiems danguje, kurie perlo ieško, taip pat jos vertingumas palyginti su beverte ją nūn supančia aplinka, jos spindesys palyginti su tamsybėmis, kuriose ji nugrimzdo. Šitai į ją kreipiasi „Dvasia“, pranešdama Išsigelbėjimo žinią. Cituosimoje ištraukoje Dvasia vadina sielą „karalaičiu“, dėl kurio danguje ir žemėje vyksta karas ir dėl kurio buvo pasiūsti pasiuntiniai:

Ir dėl tavęs dievai žengė į kovą ir sutriuškino Mirtį, ir pribaižė Tamsą... Ir atėjau aš, kursai išvaduosiu tave iš piktoto... Ir aš atversiu prieš tave kiekvieno dangaus vartus... ir parodysiu tau Tėvą, amžinąjį Karalių, ir atvesiu tave priešais Jį tyruose apdaruos.²¹

Tačiau jei tai žinia, skirta Perlui, tai skaitytojas, prisimenantis sakmę iš Tomo apokrifų, turėtų sutrikti: ši žinia juk skirta tam, kuris išvyko susigrąžinti perlo – jis juk irgi buvo patikintas, jog „dievai“, jo Tėvo karalystės didžiūnai, rūpinasi jo išvadavimu, jam irgi buvo primenama jo karališkoji kilmė, jį „laiskas“, t.y. Dvasia, arba Tiesa, irgi parvedė į aukštybes, galiausiai jis irgi buvo atvestas priešais Tėvą tyruose apdaruose! Kitaip sakant, Pasiuntinio likimas pasižymi visomis tomis pat ypatybėmis, kurios nusako paties Perlo likimą, nors per visą „Giesmę“ Perlas išlieka tik daiktas ir, kaip toks, išvis niekaip nenusakytas. Taigi čia jis simbolizuoja tik tą užduotį, nuo kurios priklauso Pasiuntinio likimas ir kuri liko visai užmiršta pasakojant apie jo sugrįžimą, vos teuzsiminus apie perlo perdavimą Karaliui. Jei tad mūsų „Giesmė“ kartais ir pavadinama „Giesme apie sielą“, tai jos turinys tokį pavadinimą, regis, tepateisina vien tik Karalaičio įvaizdžiu: visa, ką ji sako apie sielos padėtį bei likimą, ji pasako būtent per jo patyrimus. Kai kuriuos interpretatorius tai paskatino manyti, kad Perlas čia tereiškia pasiuntinio „gerą gyvenimą“, kurį jis turi surasti savo žemiškoje kelionėje, o pati žemiškoji kelionė tėra išbandymas, skirtas jam save išmėginti: vadinasi, jis pats, o ne Perlas, yra „siela“, ir kelionė iš tikrųjų buvo sumanyta ne dėl Perlo, o dėl jo paties. Tokiu atveju Perlas, paieškų tikslas, be pačių paieškų neturėtų jokios savarankiškos reikšmės – jis reikštų tik pačias paieškas, kurias tad būtų galima apibūdinti kaip „saviintegraciją“.

Nors tokią interpretaciją, regis, paremia ir dangiškųjų apdarų, augančių pagal keleivio darbus ir t.t., simbolika, vis dėlto Perlo alegorinė prasmė gnostinėje mitologijoje²² pernelyg tvirtai įsigalėjusi, kad ją būtų galima suvesti į paprasčiausią moralą. Ir kaip kad Pasiuntinio patyrimai neabejotinai atstoja Perlo patyrimus, jei tik jis simbolizuoja sielą, taip pat neabejotinai atgauti Perlą, kaip tokį, yra pirmaeilis „dangiečių“ rūpestis, kuris ir priverstė juos pasiūsti Sūnų į šią antraip visai beprasme pavojingą misiją. Perlas – nepriklausoma visateisė esybė, jis pateko į Tamsos gnaužtus anksčiau nei buvo pasiūstas Karalaitis, ir būtent dėl perlo šis yra pasirengęs pakelti nuopuolio bei tremties naštą, tuo būdu neišvengiamai atkartodamas kai kurias paties „perlo“ likimo ypatybes.

O iš tikrųjų tai šis interpretatorių galvosūkis – misijos subjekto ir objekto, išgelbėtojo ir sielos, Karalaičio ir Perlo sukeičiamumas – kaip tik ir yra raktas į tikrąją poemos prasmę bei gnostinę eschatologiją apskritai. Karaliaus Sūnų išties patikimai galime laikyti Išgelbėtoju – dievišku veikėju, o ne tik šiaip žmogaus sielos personifikacija. Ir vis dėlto ši nepaprasta jo padėtis neapsaugo jo nuo asmeniško žmogiškos lemties išgyvenimo – netgi tokiu mastu, kad patsai Išgelbėtojas turi būti išgelbėtas. Iš tikrųjų tai yra būtina sąlyga Išgelbėtojo funkcijai atlikti. Nes Dievybės dalys, prarastos Tamsoje, gali būti susigrąžintos tik iš tos pat gelmės, kurios buvo prarytos, ir jas įkalinusi pasaulio galybė gali būti įveikta tik iš vidaus. Tai reiškia, jog dievas Išgelbėtojas privalo prisitaikyti prie būties pasaulyje aplinkybių ir paklusti jos sąlygoms. Krikščionis skaitytojas tegul nepainioja šios būtinybės su ortodoksinė Kristaus kančių interpretacija. Kadangi gnostinė Išgelbėjimo samprata neturi nieko bendra su nuodėmės atpirkimu („nuodėmei“ gnostinėje doktrinoje išvis nėra vietos – jos vietą čia užima „nežinojimas“, ar „neišmanymas“), tai ir Išgelbėtojo nužengimas nereiškia kentėjimo už kitus, atpirkimo kaip dieviškojo atleidimo sąlygos, ir su vienintele Marciono išimtimi – nereiškia netgi įkalintųjų sielų išpirkimo. Veikia turima omeny techninė būtinybė, nulemta misijos sąlygų, pačios sistemos prigimties, atitrūkusios nuo dieviškosios tikrovės, sistemos, į kurią Pasiuntinys privalo įsiskverbti ir kurios dėsnių jis negali savavališkai panaikinti. Arba tai gudrybė, kuria siekiama apgauti Archontus. Pastaruoju atveju Išgelbėtojo laikino pasidavimo kančia išvis gali būti netikra, o tik apsimestinė kaip apgavystės dalis.²³ Mūsų atveju, žinoma, taip nėra – čia svetimšalio negandos gana tikros. Tačiau netgi čia jo išbandymai tėra neišvengiamas jo misijos pavojų padarinys, o ne dalis pačios jos prasmės. Kitaip sakant, jie tik stato į pavojų jo misijos sėkmę, kad būtų pergalingai įveikti, tuo tarpu krikščionybėje Išganytojo išbandymai sudaro patį jo misijos įgyvendinimo būdą ir priemones. Turėdami galvoje šį esminį skirtumą, vis dėlto galime sakyti, kad ir mūsų poemos Išgelbėtojo nužengime esama aukos: jis buvo pasirengęs dėl Perlo

prisiimti tremtinio dalią ir asmeniškai išgyventi visą sielos, kurios atėjo išgelbėti, lemtį.

Ir jei Karaliaus Sūnuje dar būtų galima įžvelgti kai kuriuos manichėjų Pirmažmogio bruožus, tai jis irgi kar-toja pirmapradės Dievybės likimą, dėl kurio Siela, t.y. Perlas, pateko į susidariusią padėtį. Iš tikrųjų, kaip matysime nagrinėdami manichėjų kosmogoniją, visos šios nuoseklios ir tarpusavy analogiškos pasaulio dramos fazės, nežiūrint jų kosminės reikšmės, galiausiai irgi simbolizuoja žmogaus sielos vargus ir pergales. O pats Pirmažmogio įvaizdis sudaro paskutinę grandį mūsų mįslei įminti. Ne šiaip sau pirmapradė (dalyvavusi sukuriant pasaulį), amžina Dievybė pavadinta „Žmogus“: po pasaulį pasklidusios sielos – tai jo „Šviesos kariauna“, dalis jo paties pirmapradės substancijos, kurią jis prarado pirmojoje kovoje su Tamsa („pagrobtoji brangenybė“, minėta 15-oje išnašoje), todėl jis – ištremtas, paimtas į nelaisvę, parbloškstas – iš tikrųjų gyvas kiekvieno žmogaus sieloje. Ir kai Karalaitis, kaip jo paties paskesnė apraiška, ateina susigrąžinti šių prarastų jo elementų, jis iš tikrųjų ieško pats savęs, ir šis jo darbas yra dieviškojo Paties reintegracija – iš esmės jo savęs paties reintegracija, tik ne atskiro asmens prasme. O jeigu tarp Pasiuntinio ir Perlo esama metafizinės (nors ne pažodinės) tapatybės, tai kiekvienas šios sakmės klausytojas pasiuntinio nuotykiuose teisėtai ir nesupainiodamas asmeninės tapatybės gali atpažinti savo sielos, įkalintos šioje žemėje, lemtį, išvysti savo likimą kaip Dievybės likimo dalį bei analogiją, nors kartu ir kaip jos objektą. Taigi tinkamoje perspektyvoje konkuruojančios interpretacijos pasirodo ne kaip alternatyvios, bet kaip viena kitą papildančios.

Versta iš: JONAS, Hans. *The Gnostic Religion*, 3rd edition. Boston: Beacon Press, 2001, p. 112–129; The “Hymn of the Pearl”.

Iš anglų kalbos vertė Dainius RAZAUSKAS

NUORODOS:

1. Matyt, sukurta jam ten kalint.
2. Šį simbolį aptinkame ir mandėjų literatūroje, tik ten siela aprūpinama sugrįžimui, nors reikmenis tam tikslui irgi pristato kelionėn išsiųstas nepažįstamasis: tai tikinčiajam iš kito pasaulio suteikta dvasinė instrukcija, gnosis. Panašią simbolinę prasmę, regis, turi ir „nešulys“ iš dangiškojo lobyno, minimas sekančiam sakiny.
3. Praleistose eilutėse sakoma šį nešulį buvus sudarytą iš penkių brangiųjų medžiagų, kas šios sakmės „Karalaitį“ aiškiai susieja su manichėjų Pirmažmogiui.
4. Sugrįžimo kelias veda per tas pat pakopas kaip ir nusileidimo.
5. Praleidžiame nuodugnų apdaro aprašymą.
6. [Nuo graikų *óphis* gyvatė. – Vert. past.]
7. Tomo apokrifuose (§32) šie ir kiti gundymai priskiriami pirmapradės gyvatės sūnui, kurio žodžius apie jo gimdytoją citavome.
8. [Nuo hebrajiško gyvatės pavadinimo, ofitų sekta. – Vert. past.]
9. [Atitinkamai: „Viešpaties balsas virš vandenų, – didybės Dievas griaužčia, Viešpats virš vandenyno“ ir „Savo soste virš tvano, – Viešpats karaliauja amžinai“. – Vert. past.]
10. *Ginza: Der Schatz oder das Grosse Buch der Mandäer*. Göttingen, 1925, Nr. 112.
11. *Mandäische Liturgien*. Berlin, 1920, p. 111.
12. *Ginza...*, Nr. 157.
13. *Ginza...*, Nr. 559.
14. [Anglų *self*, būtent „pats“. Dažnai nėra jokio pagrindo, išskyrus blogą įprotį, vartoti nevykėlį *savastis*, pirma, reikšusį tik „nuosavybė“, o antra, regis, pagal skambesį nusimėgdžiotą nuo rusų naujadaro *самость*. Geriau jau sekti Vakarų kalbų pavyzdžiu ir, užuot kurpus naujadarus, išplėsti jau turimo žodžio reikšmę (ypač plg. vokiečių daikdavardį *das Selbst*, pasidarytą iš to pat įvardžio *selbst*). – Vert. past.]
15. *Ginza...*, Nr. 90.
16. Plg. apverstą šį įvaizdį „Doriano Grėjaus portrete“.
17. Žr. REITZENSTEIN. *Helenistische Mysterienreligionen*, 3rd ed., 1927, p. 409. [Lietuvių kalboje kažką panašaus dar mena žodis *asmuo* (plg. vedinį *asmenybė*), mat jis, kartu su lytimi *esmuo*, kuri reiškia kartu „asmuo“ ir „esmė“ (LKŽ II, 1155), savaime yra bendrašaknis su žodžiu *esmė* – priešingai daugelio Vakarų kalbų asmenį, asmenybę žymintiems žodžiams, kilusiems iš lotyniškojo *persona* „kaukė“, taigi kaip tik kažkas netikra, apsimestina, paviršutiniška. – Vert. past.]
18. Mandėjai su „Manos“ sąvoka, kai ji taikoma žmogui, kar-tais sieja „slaptojo Adomo“ įvaizdį.
19. Kanonizuotoje versijoje *psychikos* verčiama „gamtinis“.
20. [„Nedukite šventenybių šunims ir nebarstykite savo perlų kiaulėms, kad kartais jų nesutryptų ir apsigręžusios jūsų pačių nesudraskytų“. – Vert. past.]
21. REITZENSTEIN. *Das iranische Erlösungsmysterium*, p. 22 ir t.
22. Plg. išplėtotą „Šventosios Bažnyčios“ alegoriją manichėjų „Kefalajoje“ (p. 204), kurią būtų galima susumuoti maždaug taip: iš aukštybių į jūrą nukrenta lietaus lašas ir austrės kriauklėje pavirsta perlu; narai leidžiasi į jūros dugną šio perlo parnešti; iš narų jis patenka pas pirklius, o iš pirklių – pas karalius. Alegorija prilygina: lietaus lašą – brangenybei, t.y. gyvai Sielai, kuri pradžioje buvo pagrobta; austrės kriauklę – žmogaus kūnui, kuriame siela tapo uždaryta kaip perlas; narus – apaštalam; pirklius – dangiškesiems šviesuliams (saulei ir mėnuliui, kurie manichėjų mitologijoje yra išsigelbėjimo veiksniai); karalius bei kilminguosius – Didybės Aeonams. Plg. Mt 13.45–46 [„...su dangaus karalyste yra kaip su pirkliu, ieškančiu gražių perlų. Atradęs vieną brangų perlą, jis eina, parduoda visa, ką turi, ir nusiperka jį“]. Pridurtinas mandėjų pavyzdys: „Šio pasaulio brangenybės susirinko ir tarė: ‘Kas nusinešė tą perlą, kurio spindesys nušviesdavo šį griūvantį namą? To namo, kurį jis paliko, sienos sueižėja ir griūva“ (*Ginza...*, Nr. 517). „Namas“ gali reikšti kūną, bet tikėtiniau – pasaulį, tokiu atveju „perlas“ – tai siela apskritai, visų sielų visuma (jos pasitraukimas, pasak Mani, veda prie pasaulio pabaigos). Tokia turėtų būti Perlo prasmė ir mūsų šioje poemoje.
23. Šitai daugelis krikščionių gnostikų interpretavo ir Kristaus kančią; vadinamasis docetizmas.